

Ouderschapsverlof

Ingrid Beckers en Clemens Siermann

Ruim een kwart van de werknemers in Nederland die in 2004 recht hadden op ouderschapsverlof, hebben daarvan gebruik gemaakt. Vrouwen nemen veel vaker ouderschapsverlof op dan mannen. Wel gaan steeds méér mannen met ouderschapsverlof en dat veroorzaakt een groot deel van de groei, sinds 2000, van het totale opgenomen ouderschapsverlof. De meerderheid van de personen die ouderschapsverlof opnemen, krijgen dat doorbetaald. Hoe hoger het opleidingsniveau van mannen en vrouwen is, hoe vaker zij ouderschapsverlof nemen. Ouderschapsverlof wordt relatief vaak opgenomen bij de overheid, in het onderwijs en in de gezondheids- en welzijnszorg. In de eerste twee sectoren wordt het verlof ook vaak doorbetaald. In de gezondheids- en welzijnszorg is dit niet het geval. Mannen nemen met name ouderschapsverlof wanneer zij een werkende partner hebben. Ook nemen mannen gemiddeld wat vaker ouderschapsverlof wanneer het kind al wat ouder is.

1. Inleiding

Ouders met kinderen tot acht jaar die minimaal een jaar werkzaam zijn bij hun huidige werkgever, hebben de mogelijkheid om ouderschapsverlof op te nemen. Voor elk kind kunnen zij tot maximaal dertien maal de wekelijkse arbeidsduur in uren aan verlof opnemen. Dit verlof kan worden opgenomen binnen een tijdsbestek van zes maanden, voor ten hoogste de helft van de wekelijkse arbeidsduur. Het volledige ouderschapsverlof moet opgenomen zijn voordat het betreffende kind acht wordt. In principe worden de uren die een ouder aan ouderschapsverlof opneemt niet betaald.

Van de wettelijke regeling kan binnen een CAO of door een individuele werkgever worden afgeweken. Zo is binnen sommige CAO's of door individuele werkgevers een keus gemaakt om het ouderschapsverlof wél (gedeeltelijk) te betalen. Ook kan de mogelijkheid worden geboden het verlof over meer dan zes maanden te spreiden.

Dit artikel laat zien hoe werknemers in Nederland van het recht op ouderschapsverlof gebruik maken. Mensen die recht hebben op ouderschapsverlof worden gedefinieerd als werknemers die kinderen hebben in de leeftijd van 0–7 jaar en die nog niet voor alle kinderen in deze leeftijdsgroep het ouderschapsverlof hebben gebruikt.

2. Gebruik van het recht op ouderschapsverlof

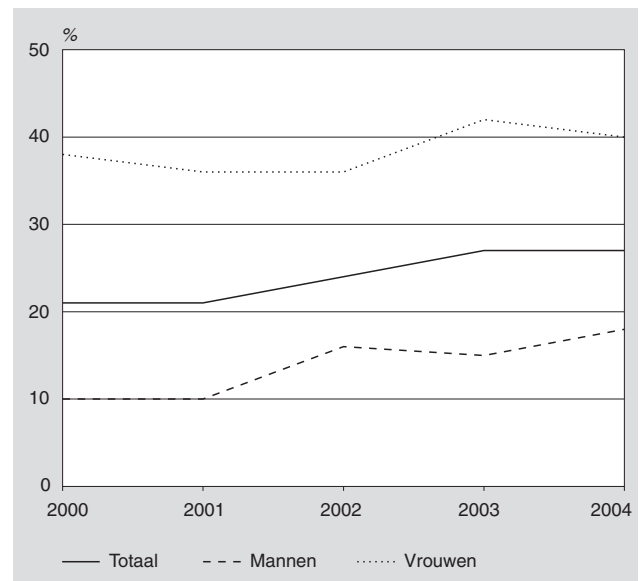
2.1 Ouderschapsverlof opnemen

In 2004 hadden in Nederland 266 duizend werknemers recht op ouderschapsverlof. Zij hadden een of meer kinderen in de leeftijd van 0–7 jaar en hadden nog niet voor al deze kinderen het ouderschapsverlof opgenomen. Ruim

een kwart van deze werknemers heeft in dat jaar ook daadwerkelijk ouderschapsverlof opgenomen.

Het verschil tussen mannen en vrouwen is groot. Vier op de tien vrouwen die in 2004 recht hadden op ouderschapsverlof, hebben van dit recht gebruik gemaakt. Onder mannen ging het om minder dan twee op de tien. Dit betekent dat er 45 duizend vrouwen en 27 duizend mannen waren met ouderschapsverlof.

1. Percentage personen dat ouderschapsverlof opneemt naar geslacht

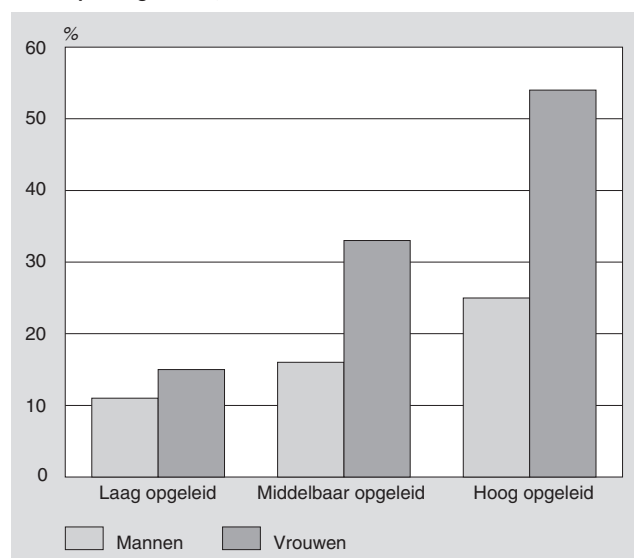

Sinds 2000 is het percentage personen gestegen dat ouderschapsverlof neemt. Met name steeds meer mannen maken gebruik van hun recht daarop. Maakte in 2000 slechts 10 procent van de mannen gebruik van dit recht, in 2004 is dit gestegen naar 18 procent. Onder vrouwen steeg dit percentage van 38 naar 40. De stijging sinds 2000 van het aandeel dat ouderschapsverlof neemt, komt dus voor het overgrote deel door een forse toename onder mannen.

2.2 Opleidingsniveau

Hoe hoger iemands opleidingsniveau is, hoe vaker hij of zij gebruik maakt van het recht op ouderschapsverlof. Dit geldt zowel voor mannen als voor vrouwen. De verschillen tussen mannen en vrouwen worden groter, naarmate het opleidingsniveau hoger is. In 2004 maakte 15 procent van de laag opgeleide vrouwen gebruik van het recht op ouderschapsverlof. Daarmee namen zij bijna anderhalf keer zo vaak verlof als laag opgeleide mannen. Van de hoog opgeleide vrouwen maakte meer dan de helft gebruik van het recht op ouderschapsverlof, ruim twee maal zo veel als hoog opgeleide mannen.

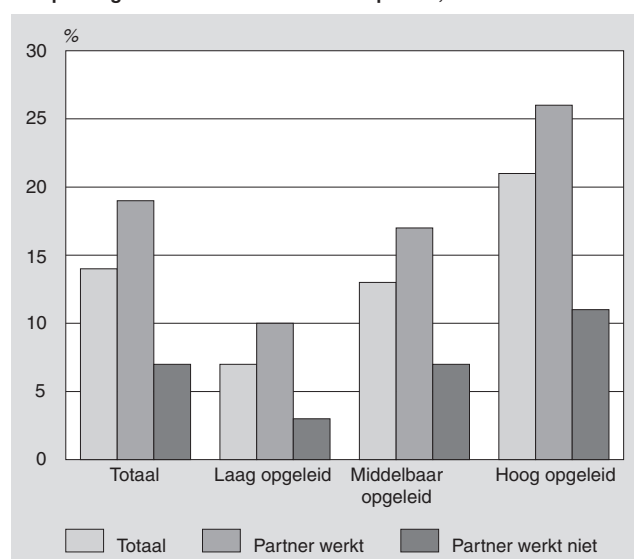
2. Percentage personen dat ouderschapsverlof opneemt naar geslacht en opleidingsniveau, 2004

2.3 Arbeidsdeelname vrouwen

Onder (echt)paren bepaalt de arbeidsdeelname van de vrouw voor een belangrijk deel of de man al dan niet ouderschapsverlof opneemt. Bijna één op de vijf mannen met een werkende partner neemt ouderschapsverlof, tegenover slechts 7 procent van de mannen met een niet werkende partner. In beide situaties geldt, hoe hoger het opleidingsniveau van de man, hoe vaker hij ouderschapsverlof neemt. Van de laag opgeleide mannen van wie de partner niet werkt, neemt bijna niemand ouderschapsverlof. Onder hoog opgeleide mannen met een niet werkende partner neemt nog ruim een op de tien zelf ouderschapsverlof op. Van de hoog opgeleide mannen waarvan de partner ook werkt, neemt ruim een kwart ouderschapsverlof. Het is niet mogelijk om een vergelijkbaar plaatje voor vrouwen te maken, omdat vrouwen nagenoeg altijd een werkende partner hebben. Vrouwen met een niet werkende partner die ouderschapsverlof opnemen, komen nauwelijks voor.

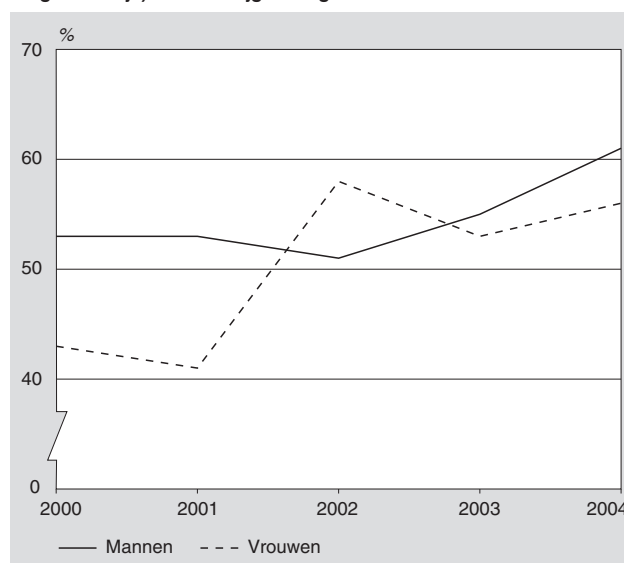
3. Percentage mannen dat ouderschapsverlof opneemt naar geslacht, opleidingsniveau en arbeidsdeelname partner, 2000/2004

2.4 Betaald of onbetaald

In 2004 kreeg de meerderheid van de personen die gebruik maakten van hun recht op ouderschapsverlof, dit verlof geheel of gedeeltelijk betaald. Het doorbetalen van loon tijdens de verlofperiode lijkt dan ook een stimulans om gebruik te maken van dit verlof. Mannen werden iets vaker doorbetaald dan vrouwen. Van alle mannen die in 2004 ouderschapsverlof hadden kreeg 61 procent dit verlof betaald. Onder vrouwen was dit 56 procent. In 2000 nog kreeg, mannen en vrouwen samen, minder dan de helft tijdens het verlof doorbetaald. Met name onder vrouwen is het aandeel met betaald ouderschapsverlof toegenomen. Sinds 2000 zijn in dit opzicht de verschillen tussen mannen en vrouwen verminderd.

4. Percentage personen dat het ouderschapsverlof (geheel of gedeeltelijk) betaald krijgt naar geslacht

Het percentage personen dat het ouderschapsverlof doorbetaald krijgt is dan ook tussen 2000 en 2004 behoorlijk gestegen. Er is een duidelijke stijging van het opnemen van ouderschapsverlof zichtbaar in het onderwijs vanaf 2002. Vanaf dat jaar is de betaling van ouderschapsverlof in het onderwijs verbeterd. Meer werknemers in het onderwijs kregen recht op betaald ouderschapsverlof. Dat heeft zich direct vertaald in een stijging van het gebruik van ouderschapsverlof.

2.5 Bedrijfstak

Werknemers bij de overheid krijgen hun ouderschapsverlof veel vaker doorbetaald dan werknemers in andere bedrijfstakken. Mede hierdoor is het percentage werknemers dat gebruik maakt van het recht op ouderschapsverlof bij de overheid groter dan elders. In de periode 2000/2004 nam gemiddeld 60 procent van de werknemers bij de overheid dit verlof. Van hen kreeg 94 procent het geheel of gedeeltelijk doorbetaald. In het onderwijs nam 50 procent ouderschapsverlof op. Ook daar kreeg een groot gedeelte, 78 procent, doorbetaald. Als derde in de ranglijst van sectoren waar veel ouderschapsverlof wordt opgenomen is de ge-

zondheids- en welzijnszorg terug te vinden. Opvallend is dat, hoewel hier relatief veel mensen ouderschapsverlof opnemen, slechts vier op de tien werknemers het krijgen doorbetaald.

Staat 1
Percentage personen dat ouderschapsverlof opneemt en betaald krijgt naar bedrijfstak, 2000/2004

	Totaal	w.v. betaald
	%	
Landbouw	10	40
Nijverheid	10	30
Industrie	11	25
Bouwnijverheid	4	28
Overige nijverheid	31	74
Commerciële dienstverlening	17	29
Reparatie van consumenten artikelen en handel	11	23
Vervoer, opslag en communicatie	20	21
Financiële instellingen	30	41
Zakelijke dienstverlening	18	29
Overige commerciële dienstverlening	7	51
Niet-commerciële dienstverlening	44	67
Onderwijs	50	78
Gezondheids- en welzijnszorg	36	39
Cultuur, recreatie, overige dienstverlening	19	52
Overige niet-commerciële dienstverlening	25	54
Overheid	60	94

Met betrekking tot verlofregelingen nemen de overheid en semi-overheid een speciale positie in. De overheid roept immers de wet- en regelgeving rondom ouderschapsverlof in het leven en daarmee kan verwacht worden dat zij het gebruik ook stimuleert. Om hierover iets te kunnen zeggen worden de bedrijfstakken overheid, onderwijs en gezondheids- en welzijnszorg samen vergeleken met de overige bedrijfstakken.

Bij de overheid en semi-overheid maken naar verhouding veel meer werknemers gebruik van het recht op ouderschapsverlof dan elders. In de periode 2000/2004 nam 38 procent van de mannen en 49 procent van de vrouwen ouderschapsverlof tegen respectievelijk 8 en 28 procent in de overige bedrijfstakken. Bij de overheid zijn de verschillen tussen laag en hoog opgeleide werknemers ook minder groot dan elders.

Staat 2
Percentage personen dat ouderschapsverlof opneemt naar geslacht, opleidingsniveau en bedrijfstak, 2000/2004

	Totaal	Overheid, onderwijs, gezondheidszorg	Overige sectoren
	%		
Totaal	24	45	14
Mannen	14	38	8
Laag opgeleid	7	31	5
Middelbaar opgeleid	13	41	8
Hoog opgeleid	21	38	13
Vrouwen	38	49	28
Laag opgeleid	18	34	13
Middelbaar opgeleid	34	45	25
Hoog opgeleid	52	56	44

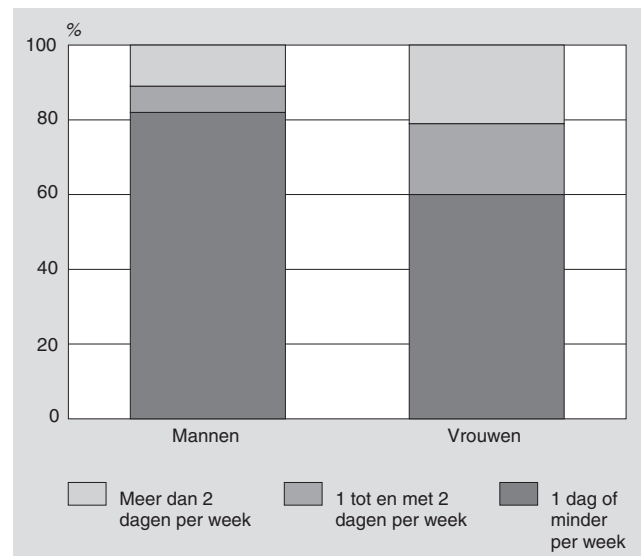
Dit geldt zowel voor mannen als voor vrouwen. Van alle hoog opgeleide vrouwen in het bedrijfsleven neemt 44 procent ouderschapsverlof op. Dat is bijna 3,5 maal zo vaak als hun lager opgeleide collega's. Bij de overheid neemt maar liefst 56 procent van de hoog opgeleide vrouwen ouderschapsverlof op. Toch is dit maar 1,5 maal zo vaak als hun laag opgeleide collega's. De betaling van het ouderschapsverlof neemt blijkbaar voor laag opgeleide werknemers de drempel weg om te kiezen voor ouderschapsverlof. Bij mannen is een vergelijkbaar patroon te zien.

3. Planning van het ouderschapsverlof

3.1 Duur verlof per week

Het overgrote deel van de mannen die ouderschapsverlof opnemen, doet dit voor maximaal één dag in de week. Ruim acht op de tien mannen gebruiken het verlof om tijdelijk hun werkweek te verkorten. Ook zes op de tien vrouwen doen dit. Zij nemen maximaal 1 dag per week verlof. Maar ruim twee op de tien vrouwen neemt meer dan twee dagen per week ouderschapsverlof. Een deel van de vrouwen zal het verlof gebruiken om langer thuis te kunnen blijven bij hun pasgeboren kind.

5. Aantal dagen dat personen ouderschapsverlof opnemen per week, naar geslacht, 2004

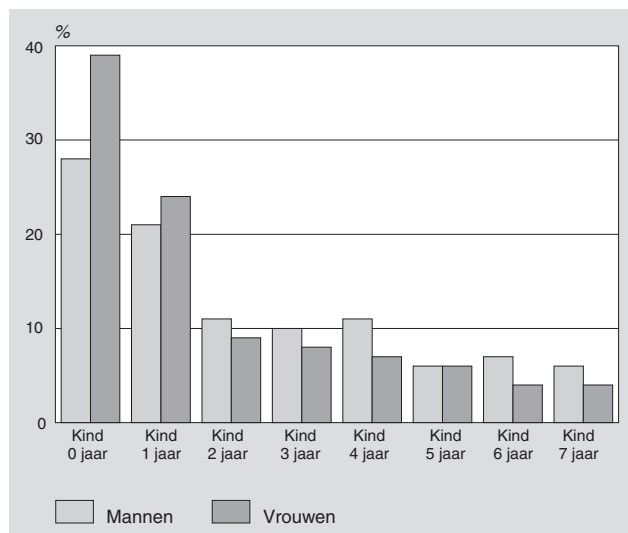

3.2 Leeftijd kind

Ouderschapsverlof kan worden opgenomen vanaf de geboorte van het kind totdat het kind acht jaar wordt. De meeste mensen nemen ouderschapsverlof meteen na de geboorte van het kind. Naarmate kinderen ouder worden, zijn er minder mensen die (nog) ouderschapsverlof opnemen. Zowel voor mannen als vrouwen geldt dat het hoogste percentage ouderschapsverlof wordt opgenomen vòòr de eerste verjaardag van het kind. Wel is het zo dat het percentage dat ouderschapsverlof opneemt voor een kind van minder dan twee jaar oud, onder vrouwen veel hoger is dan onder mannen. Daarna draait dit om. Voor kinderen

vanaf twee jaar is het percentage dat ouderschapsverlof opneemt onder mannen hoger. Blijkbaar maken mannen gemiddeld wat later gebruik van hun recht op ouderschapsverlof dan vrouwen.

6. Percentage personen dat ouderschapsverlof opneemt naar geslacht en leeftijd van het kind waarvoor ouderschapsverlof is opgenomen, 2000/2004

Technische toelichting

Alle gegevens in dit artikel zijn afkomstig uit de Enquête beroepsbevolking (EBB). De EBB is een steekproefonderzoek onder personen die in Nederland wonen, met uitzondering van personen in inrichtingen, instellingen en tehuizen (institutionele bevolking). Voor de EBB wordt elk jaar een steekproef getrokken van ongeveer 1 procent van de Nederlandse bevolking. Sinds 2000 worden in de EBB vragen gesteld over ouderschapsverlof.

Doordat de groep respondenten waarop de cijfers over ouderschapsverlof betrekking hebben relatief klein is, wordt in een aantal grafieken gewerkt met een vijfjaarsgemiddelde. Op deze manier kan er ook over gedetailleerde variabelen uitspraken worden gedaan.

Vragen over ouderschapsverlof in de EBB:

De vragen over ouderschapsverlof worden gesteld aan:
 Leden van de huishoudkern;
 In een huishouden met minimaal één kind dat jonger is dan 9 jaar;
 Waarbij de respondent in kwestie als werknemer werkzaam is in een baan voor 12 uur of meer per week.

Oudervlf:

Maakt u op dit moment gebruik, of heeft u al eens gebruik gemaakt, van een ouderschapsverlofregeling?

Wanneer het antwoord 'Ja' is en er meerdere kinderen onder de 9 jaar zijn volgt de volgende vraag:

KindOud:

U heeft .. kinderen jonger dan 9 jaar.
 Voor hoeveel van hen heeft u reeds ouderschapsverlof opgenomen?

Aan iedereen die op **Oudervlf** 'Ja' heeft geantwoord, wordt vervolgens gevraagd:

StartOud:

Bent u met dit/het laatste ouderschapsverlof begonnen na (enquêtemaand) vorig jaar?

Aan iedereen die hierop 'Ja' antwoord, wordt gevraagd:

UrenOud:

Voor hoeveel uur per week heeft of had u ouderschapsverlof?

MndOud:

En voor hoeveel maanden?

BetOud:

Wordt het ouderschapsverlof betaald door de werkgever?

1. Ja, geheel
2. Ja, gedeeltelijk
3. Nee

Tabel 1
Werknemers van 15–64 jaar met kinderen in de leeftijd van 0–7 jaar naar ouderschapsverlof, geslacht en opleidingsniveau

	2000	2001	2002	2003	2004
	<i>x 1 000</i>				
<i>Recht op ouderschapsverlof</i>					
Totaal werknemers	264	262	272	269	266
Mannen	158	154	158	152	152
Laag opgeleid	42	38	40	34	33
Middelbaar opgeleid	65	66	67	66	62
Hoog opgeleid	50	47	52	51	56
Vrouwen	105	107	113	117	114
Laag opgeleid	15	16	16	15	14
Middelbaar opgeleid	54	55	56	56	52
Hoog opgeleid	36	36	39	45	48
<i>Ouderschapsverlof opgenomen</i>					
Totaal werknemers	55	54	66	73	73
Mannen	15	16	25	24	27
Laag opgeleid	2	2	2	3	4
Middelbaar opgeleid	6	6	10	10	10
Hoog opgeleid	8	8	13	11	14
Vrouwen	39	39	41	49	45
Laag opgeleid	3	3	3	4	2
Middelbaar opgeleid	19	20	17	19	17
Hoog opgeleid	17	16	21	26	26
	%				
<i>Percentage dat ouderschapsverlof opneemt</i>					
Totaal werknemers	21	21	24	27	27
Mannen	10	10	16	15	18
Laag opgeleid	4	4	6	8	11
Middelbaar opgeleid	9	9	15	15	16
Hoog opgeleid	15	17	25	21	25
Vrouwen	38	36	36	42	40
Laag opgeleid	20	16	16	23	15
Middelbaar opgeleid	36	36	31	35	33
Hoog opgeleid	48	45	53	58	54